

Oponentní posudek na rigorózní práci

Mgr. Markéty Pražanové

„Tlak na zkvalitnění výuky architektury a její postavení v rámci výtvarné výchovy na 2. stupni základních škol“

Práce Markéty Pražanové se zaměřuje na aktuální téma stavu a možností výuky architektury v rámci vzdělávací soustavy v ČR. Toto ústřední téma široce rámuje úvahami o podstatě architektury a jejím významu pro společnost, které jí poskytují argumentaci, proč klást větší důraz na výchovu dalších generací jako budoucích partnerů ve veřejné debatě o povaze a žádoucím vývoji našeho vystavěného světa. Svě vlastní pojetí vhodných úprav vzdělávacího procesu opírá jak o srovnání se zavedenými modely v zahraničí, tak o vlastní empirický průzkum na vybraných školách. Obecná doporučení, jak zapojit téma architektury do výuky, rozvádí až do úrovně konkrétních námětů, zpracovávaných žáky v rámci předmětu výtvarné výchovy.

Na práci především oceňuji široký záběr výkladu, který – přestože se v pedagogické části práce zabývá pouze výukou na 2. stupni základních škol – by mohl tvořit východisko doporučení zaměřených i do jiných oblastí vzdělávání. Zároveň je patrné, že se Mgr. Pražanová zabývá architekturou již mnoho let, s jistotou se orientuje v jejích aktuálních problémech, a její shrnutí definic, smyslu a role architektury je při vši nutné všeobecnosti podáno výstižně a přesvědčivě. Oceňuji, že v architektuře odhaluje vedle obvykle zdůrazňované estetické funkce i její hlubší sociálně kulturní poslání: Prostřednictvím staveb si můžeme uvědomovat a potvrzovat svůj vztah k místu, k době, v níž žijeme či k našim historickým kořenům. Vychází přitom z teoretických prací autorů, kteří vynikají filozofickou hloubkou myšlení (např. Ch. Norberg-Schulz, Juhani Pallasmaa, aj.) a překračují tak triviální rozlišování prakticko utilitárních a estetických aspektů architektonického díla poukazem k jeho existenciálním významům. Právě myšlenka, že ve stavbách můžeme zakoušet naši situovanost ve světě, by mohla být vodítkem i pro pedagogiku: Tím, že se naučíme více rozumět architektuře, učíme se rozumět i svému světu. Markéta Pražanová sice nevyjadřuje své chápání architektury vysloveně filozofickými pojmy, ale tuto sympatickou základní intenci k hlubšímu – existenciálnímu – pojetí architektury v její práci cítím. I proto je její výklad výchovy architekturou (a to nejen v takto nazvané kapitole) i výchovy k architektuře

obohacen o některé, ne tak často připomínané roviny. Pražanová ovšem přitom neopomíjí důkladně a systematicky analyzovat i ony tradičně připomínané roviny, na nichž se ukazuje význam výchovy v oblasti architektury: Rozšiřování obecné kulturní gramotnosti, rozvíjení tvořivosti, kultivace estetického vnímání, atd. Onomu poslednímu aspektu věnuje logicky pozornost největší, neboť má jistě nejbližší k poslání výtvarné výchovy jako školního předmětu. Velmi správně přitom zdůrazňuje, že na vnímání architektonického díla se nepodílí jen zrak, ale svou roli hrají všechny smysly – reálnou architekturu nelze redukovat na obraz a ani její estetická hodnota není konstituována jen jejími vizuálními rysy. (Opět zde cítím vliv fenomenologicky orientovaných teoretiků architektury a zároveň to opět dokládá, že Markéta Pražanová je dobře obeznámena s tím, co patří k aktuálním tématům architektonického diskurzu současnosti.)

Ve svém posudku se více vyjadřuji k částem práce, které se věnují architektuře samé, respektive obecné poloze výchovy k architektuře. Protože pedagogika není mým oborem, mohu se k dalším kapitolám (5 - 7) s konkrétním promítnutím autorčiných závěrů a zásad do vyučovacího procesu vyjádřit jen okrajově. Přece jen však jeden z mých oborů byla vedle filozofie i psychologie (používající rovněž empirické výzkumy), mohu se snad alespoň po metodické stránce vyjádřit k průzkumu, který Markéta Pražanová podnikla formou dotazníkové ankety mezi 250 žáky na několika školách. Myslím, že pro účel, který tato anketa měla splnit (nešlo v ní o exaktní a různými matematickými metodami vyhodnocovaná data, ale především o ověření základních hypotéz a shromáždění nových podnětů), byl tento průzkum velmi dobře koncipován a velmi pečlivě (a časově jistě náročně) proveden. Za klad považuji: Jasně stanovené předběžné hypotézy a jejich závěrečné vyhodnocení, dobrá kombinace volných a uzavřených otázek, konfrontace pohledu žáků a jejich pedagogů, schopnost vytáhnout z roztržštěných odpovědí nějakou obecněji platnou výpověď. Ve vyústění práce do doporučujících závěrů vidím v praxi použitelné principy a mezi konkrétními speciálními náměty, s nimiž by mohli žáci v hodinách výtvarné výchovy, jsem našel mnohé vtipné nápady. Především je mi však sympatické její doporučení základního směru ve vzdělávání o architektuře: Nikoliv ke kvantitativnímu rozmnožování výuky a k faktografické informovanosti o architektuře, ale k atraktivním formám probouzení zájmu o tuto oblast a k rozvíjení obecně lidské a specificky estetické citlivosti prostřednictvím práce s architektonickými tématy.

Souhrnně hodnotím rigorózní práci Mgr. Markéty Pražanové jako velmi systematicky pojaté dílo, prokazující rozsáhlé studium odborné literatury, s jasně formulovanými a přesvědčivými závěry, napsané kultivovaným jazykem a v rozsahu vskutku úctyhodném. Práci doporučuji k obhajobě.

V Praze, 11. 7. 2011

Doc. PhDr. Petr Kratochvíl, CSc.

Ústav dějin umění AV ČR